
РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Виступ академіка НАН України Я.С. Яцківа

Сьогодні, 12 квітня, — визначна дата в нашому житті — День космонавтики. Цього дня 1961 року відбувся перший політ людини в космос. Більшість присутніх у цьому залі належать до мого покоління і добре пам'ятають ті часи. Ніколи більше за своє життя я не бачив такого єднання, такого ентузіазму, такого пориву, як у той знаменний день. Політ людини в космос став однією з найграндіозніших подій у людській цивілізації.

Тепер акценти змінилися. Кількість людей, яких направляють у космос, з кожним роком зменшується. І це нормально. Учора я мав прямий радіоефір з льотчиком-космонавтом Російської Федерації Ю.М. Батуріним і російськими експертами в космічній галузі. Ми дійшли висновку, що нині поява людини в космосі стає дедалі виправданішою, раціональнішою, потребує ретельного обґрунтування. Натомість зростає роль інтелектуальних і автоматичних систем у космічній галузі.

За останні роки в цій сфері було досягнуто видатних результатів. Наприклад, астрономія завдяки космічній техніці може тепер отримувати дані *in situ*, тобто стати експериментальною наукою, по поверхні Марса рухаються автоматичні станції, на Землю доставлено зразки астероїдної речовини, до комети Чурюмова – Герасименко, відкритої українськими вченими, за кілька років долетить космічний апарат «Розетта» Європейського космічного агентства. Апарат здійснить посадку на комету, візьме проби ґрунту, можливо, ми отримаємо зразки речовини цієї комети. Як бачимо, ми живемо в цікаву епоху — епоху дослідження космосу.

Раніше ми знали лише про одну планетну систему — Сонячну — з її унікальною Землею і не мали з чим їх порівнювати. А нині завдяки космічній техніці вже відкрито велику кількість планетних систем і понад 700 таких планет, як наша. Ми можемо тепер порівняти умови виникнення життя на інших планетах із земними.

В українській космічній галузі працювали і працюють люди, якими можна пишатися. 10 квітня відбулося спільне засідання Президії НАН України і Колегії Державного космічного агентства України, присвячене вшануванню пам'яті і відзначенню 75-ліття від дня народження унікальної людини, знаного науковця, генерального конструктора космічних систем Станіслава Миколайовича Конюхова. 11 квітня урочисті заходи, присвячені С.М. Конюхову, відбулися в Дніпропетровську. Присутня на них дружина академіка Нінетта Ісидорівна висловила подяку Академії наук і особисто її президентові

Б.Є. Патону за пам'ятне зібрання, що мало місце 10 квітня. У Дніпропетровську на могилі С.М. Конюхова було встановлено пам'ятник, а на будівлі КБ «Південне» — меморіальну дошку. Ми сподіваємося, що добрі традиції, закладені Станіславом Миколайовичем та іншими видатними вченими й конструкторами, буде продовжено в космічній сфері України.

Тепер перейдемо до наших сумних реалій. Україна успадкувала від колишнього СРСР понад чверть космічного потенціалу, і з кожним роком ми його невпинно втрачаємо. Нині Україна входить до десятки світових космічних держав. Проте перспективи космічної діяльності за умов фінансування близько 200 млн грн на рік невеселі. Для такої галузі це мізерні кошти. Наприклад, Росія виділяє на розвиток космічної галузі 5 млрд доларів, які все одно не вирішують усіх сьогодишніх проблем колись великої космічної держави, США витрачають понад 20 млрд доларів. Якщо наша країна не змінить свого ставлення до цієї сфери, Україна перестане бути космічною державою.

Насамкінець я хотів би прокоментувати виступ мого попередника академіка Анатолія Григоровича Білоуса. Так склалося, що я інколи говорю з цієї трибуни забагато правди. Однак, яке ж може бути ставлення до науки, коли мої друзі й колеги, які займають високі державні пости, відсутні на Загальних зборах Національної академії наук України?! Немає голови Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України В.П. Семиноженка, немає міністра освіти і науки, молоді та спорту України Д.В. Табачника. Я вже не

говорю про перших осіб держави! Якщо ти обіймаєш високу посаду, то чому не прийти сюди і не розказати, як ти бачиш розвиток науки?!

Думаю, що я маю право про це говорити, оскільки впродовж двох років працював у Міністерстві освіти і науки і скажу відверто, що намагався нести відповідальність за стан української науки, — тодішній міністр В.Г. Кремень та мої колеги можуть це підтвердити.

З таким ставленням до науки, яке маємо сьогодні, в нас порядку не буде! Як би ми не ганьбили Радянський Союз, але в ті часи науці приділяли велику увагу: на Загальних зборах АН УРСР були присутні члени Політбюро ЦК КПУ, сидів перший секретар Центрального комітету Компартії В.В. Щербицький, які уважно слухали доповіді і пропозиції учасників зборів. Почуте могло їм і не подобатися, однак вони вислуховували думку наукової спільноти.

Очевидно, здебільшого ми самі винні в такому ставленні до себе з боку держави — надто вже толерантні. Якщо так триватиме й надалі, то ми втратимо повагу звичайних трудівників-науковців, які ще й досі працюють в академічних установах.

І ще одне маленьке зауваження щодо впровадження. Тут потрібна допомога держави. Прикладні дослідження означають, що вони до чогось «прикладені». Якщо наукова установа пропонує прикладний проект, їй потрібен партнер і певне фінансове забезпечення цих розробок з боку уряду. Інакше результати роботи ляжуть на полицю. Тут є ціла низка проблем, але ми мусимо їх вирішувати, адже дбаємо про майбутнє України.